

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ (17:22-34)

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੇਹੱਦ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਹ ਹਨ: ‘‘ਮੈਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ?’’; ‘‘ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਕਿਉਂ ਹਾਂ?’’ ‘‘ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ?’’ ‘‘ਵਿਗਿਆਨ ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ-ਸ਼ਾਸਤਰ (ਫਲਾਸਫ਼ਾ) ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਸੀਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਜਵਾਬ ਹਨ।’’¹

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੇਚੀਦਾ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਅਸਾਨ ਸਵਰਗੀ ਜਵਾਬ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 17 ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਮਾਰਸ ਨਾਂਅ ਦੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਦਸ ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ।

ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਆਓ ਹੁਣ ਇਸ ਬੇਹਤਰੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਉਪਦੇਸ਼ (17:22-31)

ਅਰਿਉਪਗੁਸ (ਮਾਰਸ ਪਹਾੜੀ) ਉੱਤੇ ਦੋ ਸਫ਼ੇਦ ਪੱਥਰ ਸਨ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਵਾਜ਼ ਉੱਪਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਇਕ ਪੱਥਰ ਤੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖਲੋ ਕੇ ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।

ਉਹ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਿਵੇਂ ਤੋਰੇ? ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੇ ਇਸਰਾਏਲੀ ਕੌਮ ਨਾਲ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਿਹਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ (13:17) ਕਰਦਿਆਂ ਪਿਸਿਦੀਆ ਦੇ ਅੰਤਾਕੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਵੇਂ ਉਹ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਥੱਸਲੁਨੀਕੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ‘‘ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਚਨ’’ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾ ਸਕਿਆ ਸੀ (17:2)। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਉਹਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਚਨ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਫ਼ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ

ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਥੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਖੂਹ ਉੱਤੇ ਇਕ ਔਰਤ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 4: 10)। ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਆਪੇ ਬਣੇ ਖੋਜੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਖੁਦਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਬਾਰੇ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ।

‘ਸੋ ਪੌਲਸ ਅਰਿਉਪਗੁਸ ਦੇ ਵਿਚ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹੇ ਅਥੇਨੀਓ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ’ (ਆਇਤ 22)। ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਵੱਡੇ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ’ ਇਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਅਰਥ ‘ਭੂਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰਣ ਵਾਲੇ’ (ਭਾਵ ਜੋ ਬਦਰੂਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ)। ‘ਭੂਤ’ ਸ਼ਬਦ ਪੌਲਸ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਲਈ ਓਨਾਂ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੰਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ; ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕ ਬਦਰੂਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।¹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਸਰਾਹਿਆ³ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ⁴ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਮੰਨਿਆ।

ਪੌਲਸ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਉਹਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਸੀ: ‘ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੁਰਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਠਾਕਰਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰਦਿਆਂ ਇਕ ਵੇਦੀ ਵੀ ਵੇਖੀ ਜਿਹਦੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ‘ਅਣਜਾਤੇ ਦੇਵ ਲਈ’ ’ (ਆਇਤ 23ਓ)। ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਣਜਾਣ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੇਦੀਆਂ ਹੋਣਾ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।⁵ ਪਰਗੁਮਮ ਵਿਚ (ਅਥੇਨੇ ਤੋਂ ਏਜੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਰ) ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਦਮਿੱਤਰ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਖੰਡਰ ਵੇਖੇ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਅਣਜਾਤੇ ਦੇਵ ਲਈ’ ਸਮਰਪਤ ਇਕ ਵੇਦੀ ਮਿਲੀ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕਿਆਫ਼ੇ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਦਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਣ ਉਹਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਉਹਦੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਮਿਟ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਉੱਤੇ ‘ਅਣਜਾਤੇ ਦੇਵ ਜਾਂ ਦੇਵਾਂ ਲਈ’ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਘਟਨਾ ਦੀ ਆਮ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈਜ਼ਾ ਫੈਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਦੇਵਤੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਕੁਝ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਏਪੀਮਿਨਾਈਡਸ ਨਾਂਅ ਦੇ ਇਕ ਸੂਝਵਾਨ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਸੁਝਾਅ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ। ‘ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਤੁਹਾਥੋਂ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ,’ ਉਹਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਿਉਪਗੁਸ ਨਾਂਅ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਭਾਗ ਵਿਚ ਬਹੁਰੰਗੀ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਇਕ ਝੁੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਦੁਆ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਣਜਾਤਾ ਦੇਵ ਜਿਸ ਭੇਡ ਦੀ ਬਲੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਲੈ ਲਵੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਭੇਡ ਦਿੱਤੀ ਉੱਥੇ ਵੇਦੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਉਸ ਵੇਦੀ ਉੱਤੇ ਭੇਡ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਹਦਾ ਸੁਝਾਅ ਮੰਨ ਲਿਆ।⁶ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ‘ਅਣਜਾਤੇ ਦੇਵ’ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਵੇਦੀ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਵੇਦੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਸਾਨ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਮੂਰਤੀ

ਪੂਜਕ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਐਨਾ ਭੈ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਵਤੇ ਲਈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਗਿਆਤ ਹੋਵੇ, ਵੇਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਖੁੰਝਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਉੱਤੇ ‘ਪਰਾਏ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ’ ਹੋਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗਾ ਸੀ (ਆਇਤ 18), ਪਰ ਉਹਨੇ ਵਿਖਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਖੁਦਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਉਪਰੰਤ ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬਿਨ ਜਾਣੇ ਪੂਜਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸੇ ਦੀ ਖਬਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ’ (ਆਇਤ 23ਅ)।

ਆਇਤ 23 ਵਿਚ ‘ਬਿਨ ਜਾਣੇ’ ਸ਼ਬਦ ਜਲੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ‘ਅਗਿਆਨੀ’ ਦੀ ਬਜਾਏ ‘ਬੁਰਾ’ ਅਖਵਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ‘ਅਣਜਾਤੇ ਦੇਵ’ ਲਈ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।⁷ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ (a ਨਾਂਹ ਵਾਲਾ ਅਗੇਤਰ) ਨਾਲ (‘ਗਿਆਨ’ ਲਈ ਸ਼ਬਦ) ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸ਼ਬਦ *agnosto*⁸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ (ਅਗਿਆਨਤਾ) ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।’

ਜੋ ਕੁਝ ਖੁਦਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਜਦ ਪਤਰਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਸੋਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਉਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁਠੇ ਧਰਮ ਦਾ ਅਧਾਰ ਖੁਦਾ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਥੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਜਿੱਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਉੱਥੋਂ ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(1) ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣਾਇਆ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਜੂਦ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ‘ਦੇਵਤਾ’ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹਦੀ ਥਾਂ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ‘ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਜਿਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਰਚਿਆ’ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ (ਆਇਤ 24ੳ) ਖੁਦਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਉੱਥੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਨੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਤਪਤ 1:1)।⁹

ਪੌਲੁਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰੈੱਡ ਕੈਂਠੀਅਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਕਾਰਲਸਬੈਡ ਦੀਆਂ ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੀਆਂ ਆਇਰਸ ਚੱਟਾਨਾਂ, ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਦੀ ਹਰਿਆਲੀ, ਹੱਵਾਈ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਾਂਦੀਪ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਰਾਤ ਤੇ ਅਨੇਖੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾਲ ਕਿ ‘ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਖੁਦਾ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ’ ਮੈਂ ਦੰਗ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਪੌਲੁਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਸਗੋਂ ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਲਈ ਘਰ ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਪੀਕੂਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਸ ਦੁਨਿਆਵੀ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਲੱਗੀ, ਜਿਹਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਟਕਰਾਅ ਨਾਲ ਬਣੀ ਸੀ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਕਸਦ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹੀ ਸੋਚ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਖਾਸ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਇਸ ਬੁਠ ਦਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਜੂਦ ਅਚਾਨਕ ਐਵੇਂ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੌਲੁਸ ਉਸ ਖੁਦਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣਾਇਆ, ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ: ‘... ਉਹ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ।¹⁰ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਬੁੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ’ (ਆਇਤ 24, 25ਓ)। ਪੌਲੁਸ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਜ਼ਿਉਸ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸੀ ਜੋ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੰਦਰ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਚੌਂਕ ਸੀ ਜੋ ਮੂਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉੱਪਰ ਅਕਰੋਪੁਲਿਸ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੰਦਰ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਾਰਥਿਨੋਨ ਵੀ ਸੀ। ਪਰ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਜਾਨ ਅਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਮੂਰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਲੋਕ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ!

(2) ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ।

ਵਿਆਪਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੌਲੁਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣਾਇਆ, ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ: ‘ਉਹ ਆਪੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀਉਣ, ਸਵਾਸ ਅਤੇ ਸੱਭੇ ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ’ (ਆਇਤ 25ਅ)। ਮੁਢਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਹ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ‘ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ’ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੀਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲਓ। ਖੁਦਾ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹਦੇ ਤੁਸੀਂ ਮਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹਰ ਸਾਹ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਉਸ ਸਰਵਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਇਨਾਮ ਹੈ!

ਨਾਲੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ‘ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹਰੇਕ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵੱਸਣ ਲਈ ਇਕ ਤੋਂ¹¹ ਰਚਿਆ’ (ਆਇਤ 26ਓ)। ਕਈ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ‘ਇਕ ਆਦਮੀ’ ਯਾਨੀ ਆਦਮ ਹੈ।¹² ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਪਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਭ ਭਾਈ-ਭਾਈ ਹਾਂ। ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਆ ਰਹੇ ਹਨ: ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚੇ ਫੋਟੋ ਖਿਚਾਉਣ ਲਈ ਪੇਂਜ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜੀਂਸ ਪਾਈ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਸਥਾਨਕ ਆਦਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਆਸਟ੍ਰੇਲਿਆਈ ਗੁਆਂਢੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਇਕ ਜਿਪਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੇ ਕਪੜੇ ਪਾਏ

ਹੋਏ ਹਨ, ਛੋਟੀ ਐਨੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਵੜ ਗਈ ਹੈ।¹³ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਦੂਜੇ ਨਹੀਂ! ਪਰ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਖੁਦਾ ਦੀ ਦਸਤਕਾਰੀ!

ਜੇ ਪੌਲਸ ਨੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਬਾਰੇ ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਚਾਰ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਉਹਨੇ ਮਨੁੱਖ ਬਾਰੇ ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਚਾਰ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਹਾਲਾਤ ਦੂਜੇ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਸਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਦੇ ਸਨ: ‘ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਗਵਾਰ।’ ਇਹ ਸੁਣਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੌਮੀ ਫ਼ਖਰ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ‘ਇਕ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਕੌਮਾਂ [ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਯੂਨਾਨੀ ਵੀ ਸਨ] ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵੱਸਣ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ।’

ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ, ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗ਼ੈਰ-ਯਹੂਦੀ ਗੁਟ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ‘ਸਾਥੋਂ’ ਅਤੇ ‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ’ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ‘ਯਹੂਦੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਕੌਮ’ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਰੋਮੀਆਂ ਵਿਚ ‘ਰੋਮੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਰੋਮੀ’ ਵਰਗ ਸਨ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਮੁਤੱਅਸਬ ਦੀ ਫੁੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 2: 14) ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਭ ‘ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਇਕ’ ਹੋ ਜਾਈਏ (ਗਲਾਤੀਆਂ 3: 26-28)। ‘ਮਸੀਹ ਵਿਚ’ ਅਤੇ ‘ਮਸੀਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ’ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਹੀ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ।

(3) ਖੁਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ‘ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹਰੇਕ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵੱਸਣ ਲਈ ਇਕ ਤੋਂ ਰਚਿਆ’ ਪੌਲਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਠਹਿਰਾਈਆਂ’ (ਆਇਤ 26ਅ)।¹⁴ ਦਾਨੀਏਲ 2: 21 ਇਸ ਆਇਤ ਦੀ ਵਧੀਆ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ: ‘ਉਹ ਸਮਿਆਂ ਅਤੇ ਵੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਥਾਪਦਾ ਹੈ।’ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਪੂਰਾ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਹਨੇ ਠਹਿਰਾਏ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹਨ (14: 17), ਸਗੋਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਹਨੇ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਹੱਦਾਂ ਹੀ ਠਹਿਰਾਈਆਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨੇ ਸਿਆਸੀ ਹੱਦਾਂ ਵੀ ਠਹਿਰਾਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਵ ਖੁਦਾ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ! ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਅਗਿਆਤ ਖੁਦਾ ਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਦੁਆਈ ਸੀ!¹⁵

ਮਨੁੱਖ ਕੀ ਕਰੇ

ਇਹ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪੌਲਸ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਆਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(1) ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਭਾਲੇ।¹⁶

ਆਇਤ 27 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ‘ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੂੰ

ਭਾਲਦਾ।' 'ਕਿ' ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਆਇਤ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਦੱਸੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।¹⁷ ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਉੱਤੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਭਾਲੀਏ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਹੁਦਾ, ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਮਜ਼ੇ ਲੈਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਲਈ ਹੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ (ਆਇਤ 25), ਪਰ ਉਹ ਸਾਡੀ ਸੰਗਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ!

ਮੈਂ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਦੰਗ ਹੋਏ ਬਗ਼ੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਥੇਨ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਮਿਲੀ ਸੀ: ਕਿ 'ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਉਸ ਨੂੰ ਟੋਹ ਕੇ ਲੱਭ ਲੈਣ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ' (ਆਇਤ 27ਅ)। ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਲੋਕ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਤਰਕ ਦੇ ਆਸਰੇ ਭਾਵ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਟਟੋਲ ਕੇ ਲਭ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇਕ ਗੱਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ 'ਖੋਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਲਾਉਣ'¹⁸ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੇ ਬਗ਼ੈਰ ਇਹ ਸੌਖਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਾਂ ਲਗਭਗ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਆਪਣੇ ਘਮੰਡ ਨੂੰ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਕਿ ਅਣਜਾਤੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ 'ਉਹ ਸਾਥੋਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ।'

ਖੁਦਾ ਕਿੰਨਾ ਨੇੜੇ ਹੈ? 'ਓਸੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜੀਉਂਦੇ ਅਰ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਾਂ' (ਆਇਤ 28ੳ)। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੌਲੁਸ ਉੱਤੇ ਸਤੋਇਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰਵੇਸ਼ਵਰਵਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਵਾਂਗ ਸਰਵੇਸ਼ਵਰਵਾਦ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਗ਼ੈਰ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਜੋ ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਇਕ ਨਿੱਜੀ, ਵਿਆਪਕ ਖੁਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ 'ਆਪਣੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਵਚਨ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਵਸਤਾਂ [ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਾਂ] ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ' ਰੱਖਣ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 1:3) ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਸਤੋਇਕੀ ਧਾਰਣਾ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਫ਼ਰਕ ਹੈ।¹⁹

ਇਹ ਜਾਣਦਿਆਂ ਕਿ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਗੱਲ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਔਖਾ ਲੱਗਾ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖਕ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸਨ: 'ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਵੀਸ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਭਈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦੀ ਅੰਸ ਭੀ ਹਾਂ' (ਆਇਤ 28ਅ)। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਦੋ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਪੀਮਿਨਾਈਡਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ²⁰ (ਲਗਭਗ 600 ਈ.ਪੂ.): 'ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਅਤੇ ਚਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।' ਦੂਜਾ ਹਵਾਲਾ, 'ਅਸੀਂ ਉਹਦੀ ਅੰਸ ਵੀ ਹਾਂ,' ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਅਰਤੁਸ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ²¹ (ਜਨਮ 310 ਈ. ਪੂ.): 'ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਹਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ।'²² ਇਹ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂਅ ਯਹੋਵਾਹ (ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਅਗਿਆਤ' ਸੀ) ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵਤਾ ਜ਼ਿਊਸ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਯਹੋਵਾਹ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਿਊਸ ਸਮਝਣ। ਸਗੋਂ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਵੀ ਉਸ

ਨਜ਼ਦੀਕੀ, ਨਿੱਜੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਵੱਲ ਹੀ ਲਿਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਖ਼ੁਦਾ ਬਾਰੇ ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬੇਤੁਕੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

(2) ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਬੰਦਗੀ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅਣਜਾਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੇ ਫੌਰਨ ਬਾਅਦ, ਪੌਲੁਸ ਉਸ ਇੱਕੋ ਸੱਚੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਸਾਡਾ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨਾ। ਇਸੇ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਾਠ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਅਣਜਾਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ‘ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ’ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਸਨ (ਆਇਤ 23)। ਉਹਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ‘‘ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਬੁੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ’’ (ਆਇਤਾਂ 24, 25)। ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਇੱਕੋ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣਾਇਆ (ਆਇਤਾਂ 25, 26), ਇਹ ਨਿਚੋੜ ਨਿੱਕਲੇਗਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਹੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਬੰਦਗੀ ਇੱਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰੇ। ਹੁਣ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਲੋਕ ਪੌਲੁਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਨਾ ਸਮਝਣ, ਇਸ ਲਈ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ: ‘‘ਸੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਅੰਸ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਹ ਸਮਝੀਏ ਭਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ²³ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਯਾ ਪੱਥਰ ਵਰਗਾ ਹੈ ਜਿਹ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਥੋਟੀ ਅਤੇ ਮਨ ਨੇ ਘੜਿਆ ਹੈ’’ (ਆਇਤ 29)। ਹੇਠਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ (ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ) ਉੱਪਰਲੇ ਦਰਜੇ (ਭਾਵ ਖ਼ੁਦਾ) ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਜੀਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਚਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਉੱਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਸਖ਼ਤ, ਬੇਜਾਨ, ਨਿਰਜੀਵ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਇਹ ਇਕ ਦਲੇਰਾਨਾ, ਪਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਕਹੀ ਗਈ ਗੱਲ ਸੀ।²⁴ ਹਰ ਅਥੇਨੀ ਕੋਲ ਸੋਨੇ ਜਾਂ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮੂਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਮਰਮਰ ਉੱਤੇ ਕੀਮਤੀ ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਅਥੇਨਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵੀ ਸੀ।

(3) ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾ ਕਰੇ।

ਬੇਖੌਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਪੌਲੁਸ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਣ ਲੱਗਾ। ਜੇ ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਹੀ ਸਨ ਤਾਂ ਅਥੇਨੀ ਲੋਕ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਗਲਤ ਸਨ; ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕੋ, ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਦਲਣ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ‘‘ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅੱਖੀਆਂ ਫੇਰ ਲਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਓਹ ਸਭ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਬਾ ਕਰਨ’’ (ਆਇਤ 30)। ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ‘‘ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ’’ ਲਈ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ: (1) ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ‘‘ਅਣਜਾਤਾ’’ ਕਹਿ ਕੇ ਅਥੇਨੀਆਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ (ਆਇਤ 23)। (2) ਉਹ ਉਹਦੀ ਬੰਦਗੀ ‘‘ਬਗੈਰ ਜਾਣੇ’’ ਕਰਦੇ ਸਨ (ਆਇਤ 23)। (3) ਹੁਣ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਬੀਤੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ‘‘ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ’’ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ

ਕਰੇਗਾ। ਖੁਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਹਿਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ।²⁵

ਕੁਝ ਟੀਕਾਕਾਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਖੁਦਾ ਨੇ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ?' ਮੈਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ (ਯਸਾਯਾਹ 55:8, 9) ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਕਿਉਂਕਿ ਪੌਲਸ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਖੁਦਾ ਹੁਣ ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੰਤੋਖ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ: ਮੇਰੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਜਦ ਛੋਟੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਅਣਗੌਲੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸਾਂ, ਜਦ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਦ ਮਨੁੱਖ-ਜਾਤੀ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉਹ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 19:8, 9)। ਹੁਣ ਖੁਦਾ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕੀ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਗਲਤ; ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ'!

ਪਤਰਸ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨਾਲ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਧਰਮੀ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ (5:31) 'ਉਹ ਜਲ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੀਤੀ' (5:33)। ਹੁਣ ਪੌਲਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਉੱਤੇ ਉਗਲੀ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ! 'ਤੋਬਾ ਕਰਨ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ 'ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਪਾਪ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਪਾਪ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਜਾਂ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ।'²⁶ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੌਲਸ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ 'ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਵੱਲ' (1 ਥੱਸਲੁਨੀਕੀਆਂ 1:9) ਮੁੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।

ਪੌਲਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤੋਬਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ। *ਵਟਐਵਰ ਬਿਕੇਮ ਆਫ ਸਿਨ?* ਨਾਂਅ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕਾਰਲ ਮਨਿੰਗਰ, ਐਮ. ਡੀ. ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

... ਨਬੀਆਂ ਅਤੇ ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ [ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ] ਵਾਂਗ ਅੱਜ ਕੱਲ ਬਹੁਤ ਘਟ ਕਲਰਜੀਸ਼ਿਅਨ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਦਾ ਜ਼ੋਖਮ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ। ... ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਲੋਕ ਉਲਟੇ (ਕੁਝ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵਾਂਗ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗ ਅਤੇ ਗੰਧਕ ਦਾ ਸਰਾਪ ਨਾ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤੋਂ ਐਨਾ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਆਦਮੀ ਲਈ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।²⁷

ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗਲਾਤੀਆਂ 1: 10) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਿੰਗਰ ਨੇ ‘ਕਲਰਜੀਸੈੱਨ’ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਝਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿੱਕਲਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ‘ਤੋਬਾ ਕਰੋ’ ਹੀ ਸੀ (ਮੱਤੀ 4: 17)।

ਪੌਲਸ ਨੇ ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਵਰਤਮਾਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾ ‘‘ਹੁਣ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।’’ ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਦੁਆਉਣ ਲਈ, ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ: ‘‘ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਠਹਿਰਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ²⁸ ਜਿਹ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਚਿਆਈ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਿਆਉਂ ਕਰੇਗਾ’’ (ਆਇਤ 31ੳ)। ਇਪੀਕੂਰੀ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖਾਤਮੇ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਸਤੋਇਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਉਸ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਵਿਲੀਅਮ ਬਾਰਕਲੇ ਦੀ ਕਿਤਾਬ *ਦ ਐਕਟਸ ਆਫ ਦ ਅਪੋਸਟਲਜ਼* ਮੁਤਾਬਕ ਪੌਲਸ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ‘‘ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਿਆਂ ਤਕ ਜਾਣ ਲਈ ਇਕ ਸਫ਼ਰ’’ ਹੈ।²⁹ ਪੌਲਸ ਨੇ ਇਹ ਵਿਖਾਉਣ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਣਜਾਤੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਸਦੀਕ ਨਾਲ ਗੱਲ ਮੁਕਾਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਣਜਾਤਾ ਖੁਦਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰੇਗਾ!

‘‘ਖੁਦਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੱਚਾਈ’’ ਤੇ ਪੌਲਸ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੂਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਪੌਲਸ ਨੇ ਲਿਖਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਤਰਕ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹਨੇ ‘‘ਯਿਸੂ ਬਾਰੇ ਸੱਚਾਈ’’ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਪਾਠ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖੁਦਾ ‘‘ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਿਆਉਂ ਕਰੇਗਾ ਓਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਨੂੰ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਵਾਲ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਭਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਬੰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ’’ (ਆਇਤ 31ਅ)। ਉਹ ‘‘ਮਨੁੱਖ’’ ਯਿਸੂ ਹੀ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਨਾਲ ਕਈ ਮਕਸਦ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ,³⁰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਹੋਵੇਗਾ! (ਫਿਰਕੂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ [ਡਿਨੋਮੀਨੇਸ਼ਨਾਂ] ਉਹਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ!) ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਆਇਤ 18)। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਦੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਮੁਕਾਈ ਸੀ।³¹

ਪੌਲਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ? ਉਹਨੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਪੌਲਸ ਕੋਲ ਜੋ ਵੀ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ: (1) ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਨੇ ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਸ ਖ਼ਾਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਾਸ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ (ਮੱਤੀ 10: 19)।³² (2) ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੌਲਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ (ਆਇਤ 32) ਨੇ ਉਹਦੇ ਅਗਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਉਹਦੀ

ਸਲੀਬ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 2:2)। (3) ਅਇਤ 30 ਵਿਚ ‘ਤੋਬਾ’ ਸ਼ਬਦ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਿਤਾਬ ਦੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ-ਜੁਲਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ ‘ਵਿਸ਼ਵਾਸ’ ਵਾਂਗ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਵਾਬ ਲਈ ਹੈ। ਜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਹ ਤਰਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਤੀਦਾਤੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਥੇਨੇ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਵਿੱਤਰ ਲਿਖਤ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲਸ ਨੇ ਉਸ ਇੰਜੀਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਿਹਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਹਨੇ ਹੋਰ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ‘ਹੋਰ ਖੁਸ਼ਬਖ਼ਰੀ’ (ਗਲਾਤੀਆਂ 1:6) ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਇੰਜੀਲ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਿਚ ਦਫ਼ਨਾਏ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ (ਰੋਮੀਆਂ 6:3, 4)।

ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ (17:32-34)

ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਪਾਠ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੌਲਸ ਖਰੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ।³³ ਯਿਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਰੇ ਦਿਲ ਚੰਗੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਂਗ ਹਨ ਜੋ ਨੀਵੀਂ, ਪੱਧਰੀ ਅਤੇ ਉਪਜਾਊ ਹੈ (ਲੂਕਾ 8:4-15)। ਅਥੇਨੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਾ ਉੱਚਾ, ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਦੇ ਘਾਹ ਫੂਸ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰ ਸੀ। ਲੂਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਕਈ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਪਰ ਹੋਰਨਾਂ ਆਖਿਆ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤੋਥੋਂ ਕਦੇ ਫੇਰ ਸੁਣਾਂਗੇ। ਪਰੰਤੂ ਕਈ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤੀ’ (ਆਇਤਾਂ 32, 34ਓ)। ਇੰਜੀਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਢੰਗ ਲੂਕਾ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਤਰੀਕਾ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈਆਂ ਨੇ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ‘ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ’ ਕੇ ‘ਕਈ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ’³⁴ (ਆਇਤ 32ਓ)। ਹੋਛੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਲੱਭ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਨਾਲੋਂ ਉਹਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ‘ਹੱਸ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।’

ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਭਾ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਈ ਉਹ ‘ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੀ ਗੱਲ’ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੌਲਸ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਲਾ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ‘ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਇਸ ਸੀਡ ਪਿੱਕਰ’ ਨੇ ਸਰੀਰਕ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਿਊਰੀਆਂ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਤਾਂ

ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਜੀ ਉੱਠਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਵਿਅਰਸਬੇ ਮੁਤਾਬਕ, ‘‘ਕਿਸੇ ਯੂਨਾਨੀ ਲਈ, ਦੇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਕੈਦ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੇਤੀ ਬੰਦਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇਹ ਵਿਚ ਫਿਰ ਤੋਂ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਸ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?’’³⁵ ਕਿਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਯੂਨਾਨੀ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਲੇਖਕ ਦੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ‘‘ਇਕ ਵਾਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਹਦਾ ਲਹੂ ਸੋਖ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਜੀ ਉੱਠਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।’’³⁶ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ‘‘ਜੀ ਉੱਠਣ’’ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ *anastasis* ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਸੀ ਜਿਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੌਲਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।³⁷

ਅਰਿਉਪਗੁਸ ਦੇ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿਚ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿੱਕਲਣ ਦਿੱਤਾ।

ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ

ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘‘ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤੈਥੋਂ ਕਦੇ ਫੇਰ ਸੁਣਾਂਗੇ’’ (ਆਇਤ 32ਅ)। ਫ਼ੇਲਿਕਸ ਵਾਂਗ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘‘ਐਤਕੀਂ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਫੇਰ ਵਿਹਲ ਪਾ ਕੇ [ਅਸੀਂ] ਤੈਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾਂਗੇ’’ (24:25)। ਭਲਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੌਲਸ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਅਦਬ ਨਾਲ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ? ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਪਰ ਐਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਆਲੇ-ਟਾਲੇ ਪਾਉਣਾ ਬੜੀ ਹੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਖੇਡ ਹੈ।

ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਮਾਨ ਲਿਆਂਦਾ

ਇਸ ਤੇ ਪੌਲਸ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ‘‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ’’ (ਆਇਤ 33)³⁸ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।³⁹ ਜੇ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਗਲੀ ਆਇਤ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ: ‘‘ਪਰੰਤੂ ਕਈ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਿਆਨੁਸਿਉਸ ਅਰਿਉਪਗੀ ਅਤੇ ਦਾਮਰਿਸ ਨਾਮੇ ਇਕ ਤੀਵੀਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਨ’’ (ਆਇਤ 34)। ਇਹ ਭਰਪੂਰ ਫ਼ਸਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਹੈ ਇਹ ਫ਼ਸਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਜਾਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧਕੇ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨ ਬਦਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਦਿਆਨੁਸਿਉਸ ‘‘ਅਰਿਉਪਗੀ’’ ਸੀ।⁴⁰ ਅਰਿਉਪਗੁਸ ਦੀ ਮਾਣ ਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਿਉਪਗੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦਿਆਨੁਸਿਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਦਾਮਰਿਸ ਨਾਂਅ ਦੀ ਇਕ ਔਰਤ ਸੀ।⁴¹ ਲੂਕਾ ਨੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂਅ ਦੱਸਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਰਸੂਖ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਵੀ।⁴² ਫਿਰ ‘‘ਹੋਰ ਕਈ’’ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੂਕਾ ਨੇ ਪੌਲਸ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ⁴³ ਅਤੇ ਉਸ ਸੇਵਕਾਈ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਨਹੀਂ

ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹਦਾ ਅਧਾਰ ਉਹ ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਪੱਤਰੀ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਤੀਫਾਨ ਦਾ ਘਰਾਣਾ ਜੋ ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 1:14-16; 16:17) ‘ਅਖਾਇਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ’ ਸਨ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 16:15) (ਅਥੇਨੇ ਅਤੇ ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਅਖਾਇਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਨ)। ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤੀਫਾਨ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਉੱਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ।⁴⁴ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੌਲੁਸ ਨਾਲ ‘ਰਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੀ’ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਬਣਨ ਦੀ ਲੂਕਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ (13:48; 14:1; 17:4; 17:12); ਇਹ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 17:34 ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ‘ਨਾ ਬਾਹਲੇ ਕੁਲੀਨ’ ਲੋਕ ਮਸੀਹੀ ਬਣੇ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 1:26), ਪਰ ‘ਨਾ ਬਾਹਲੇ’ ਦਾ ਮਤਲਬ ‘ਕੋਈ ਨਹੀਂ’ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੁਝ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨਾਲ, ਟੀਕਾਕਾਰ ਬੜੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਲੀਸੀਆ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੰਡਲੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਫਿਰਕੂ ਕਲੀਸੀਆ (ਡਿਨੋਮੀਨੇਸ਼ਨ) ਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਇੰਜੀਲ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਉਹਨੂੰ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:47⁴⁵)। ਲੂਕਾ ਨੇ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅੱਧਾ ਦਰਜਣ ‘ਸੰਗਠਿਤ’ ਜਾਂ ‘ਅਸੰਗਠਿਤ’ ਨਵੇਂ ਮਸੀਹੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ⁴⁶ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆ ਬਣੀ ਸੀ। (ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੰਡਲੀ ਹੈ ਸੀ। ਭਲਾ ਕੋਈ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਫ਼ਸਲ ਲਈ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਹੀ ਬੀ ਬੀਜਿਆ ਸੀ?)

ਕਾਸ਼! ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਰੇ ਦਿਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ ਪਰ ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੌਲੁਸ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਨਿੱਕਲ ਪਿਆ ਕਿ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਵਿਚ ਲੈ ਚੱਲਾਂਗੇ।

ਸਾਰ

ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਓ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਅਣਜਾਤੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਅੱਜ ਪਤਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਹੈ! ‘ਓਸੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜੀਉਂਦੇ ਅਰ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਾਂ’ (ਆਇਤ 28)। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬੀ ਜੀਵਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ‘ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ... ਹੁਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਓਹ ਸਭ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਤੋਬਾ ਕਰਨ’ (ਆਇਤ 30)। ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਪਾਠ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੀ ਹੈ!

ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਮੰਨੋਗੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮਖੌਲ ਕਰੋਗੇ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਭਲਾ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਵਾਂਗ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰੋਗੇ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋਗੇ? ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਯਿਸੂ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਖੁਦਾ ਨੇ ‘ਇਕ ਦਿਨ ਠਹਿਰਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਚਿਆਈ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰੇਗਾ’ (ਆਇਤ 31)। ਜੀ ਉੱਠਣ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ!

ਸਰਮਨ ਨੋਟਸ

ਤੁਸੀਂ ਪੌਲਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ: (1) ‘ਮੈਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ?’ (ਖੁਦਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਣਾਇਆ) (ਆਇਤਾਂ 24-26)। (2) ‘ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਕਿਉਂ ਹਾਂ?’ (ਖੁਦਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ) (ਆਇਤਾਂ 27-29)। (3) ‘ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ?’ (ਨਿਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ) ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੱਖੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਪੌਲਸ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਉੱਤਰ’ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ (1) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਰੰਭ, (2) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਕਸਦ ਅਤੇ (3) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਾਰੇਨ ਡਬਲਯੂ. ਵਿਅਰਸਬੇ ਨੇ ਪੌਲਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ, (1) ਖੁਦਾ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ (ਉਹ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹੈ) (ਆਇਤ 24), (2) ਖੁਦਾ ਦੀ ਨੇਕੀ (ਉਹ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ) (ਆਇਤ 25), (3) ਖੁਦਾ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ (ਉਹ ਰਾਜਾ ਹੈ) (ਆਇਤਾਂ 26-29), (4) ਖੁਦਾ ਦਾ ਫ਼ਜ਼ਲ (ਉਹ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ ਹੈ) (ਆਇਤਾਂ 30, 31)।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਵਾਰੇਨ ਡਬਲਯੂ. ਵਿਅਰਸਬੇ, *ਦ ਬਾਈਬਲ ਐਕਸਪੋਜ਼ਿਸ਼ਨ ਕਮੈਂਟਰੀ*, ਅੰਕ 1 (ਵ੍ਹੀਟਨ, ਇਲਿਨੋਇਸ: ਵਿਕਟਰ ਬੁਕਸ, 1989), 473. ²ਇਸ ਭਾਗ ਵਿਚ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 17: 18 ਤੇ ਨੋਟਸ ਵੇਖੋ। ³ਜੇ ਪੌਲਸ ਉੱਤੇ ਮਕੱਦਮਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਖ਼ਾਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ। ⁴KJV ਵਿਚ ‘ਬਹੁਤ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ’ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਬਾਰੇ ਪੌਲਸ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲਸ ਆਪਣੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਹਦੇ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਖੇਡ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ⁵ਦੋ ਦੁਨਿਆਵੀ ਲੇਖਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਇਸ ਰਵਾਇਤ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਹਨ ਦੂਜੀ ਸਦੀ ਦਾ ਪੋਸਾਨਿਆਸ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦਾ ਫਿਲੋਸਤ੍ਰਤੁਸ। ⁶ਕਈ ਯੂਨਾਨੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਝਾਅ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਮਾਰੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ। ⁷ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਤ 30 ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ⁸ਇਹ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ‘ਨੋਸਿਸ ਮੱਤ’ ਸ਼ਬਦ ਨਿੱਕਲਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਅਗਿਆਨੀ।’ ਨਾਸਤਿਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ‘ਖੁਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ’ ਜਦਕਿ ‘ਨੋਸਿਸ’ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਖੁਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।’ ⁹ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਪਾਠ ‘ਖੁਦਾ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਦਲਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ’ ਵਿਚ 14: 15-17 ਤੇ ਨੋਟਸ ਵੇਖੋ। ¹⁰ਪੌਲਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਨੂੰ ਸੁਲੇਮਾਨ (1 ਰਾਜਿਆਂ 8:27)

ਅਤੇ ਇਸਤੀਫ਼ਾਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 7:48, 49) ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੁਆਉਂਦੇ ਹਨ।

¹¹ਇਹ ਇਸ ਆਇਤ ਦੀ ਯਥਾਰਥਤਾ ਦੀ ਸਹੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਜਾਂ ਮੂਲ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਦਾ ਲਹੂ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਹੂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਲਹੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕਾਂ ਨਾਲ ਕੌਮ ਜਾਂ ਮੂਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ¹²ਵੇਖੋ ਉਤਪਤ 3:20. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਨੁਕਤਾ ਉਹੀ ਹੈ। ¹³ਐਨੀ ਕ੍ਰਿਸਟਾਈਨ ਦਾ ਜਨਮ 30 ਅਗਸਤ 1995 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਉਹਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੁਡੀਸੀਆਂ ਚਰਚ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਾਈਸਟ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹਾਂ, ਵਿਚ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ¹⁴ਕਈਆਂ ਨੇ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 17:26 ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਅਰਥ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਇਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ 'ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।' ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਉਹ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਵਧਿਆ ਪਲਿਆ, ਯਹੂਦੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਇਕ ਯਹੂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਯੂਰੋਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਮੇਲ ਜੋਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਥਿਤ 'ਦੈਵੀ ਖ਼ਿਆਲ' ਸਮਾਜਕ ਜਾਂ ਭੂਗੋਲਿਕ 'ਥਾਂ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ 'ਰਹਿੰਦਾ' ਸੀ। ¹⁵ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖ਼ਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ¹⁶ਵੇਖੋ ਇਬਰਾਨੀਆਂ 11:6 ਅਤੇ ਮੱਤੀ 7:7, 8; ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 4:29 ਵੀ ਵੇਖੋ। 'ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਭਾਲ' ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਕਸਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; 'ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨਾ' ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੁੱਲ ਮਕਸਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ¹⁷ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਵਾਕ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 6:16, 'ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਭਾਲਣਾ' ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਕਸਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ 'ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣਾ' ਉਹਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਮਕਸਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ¹⁸ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਇਕ ਕੰਧ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪੂਛੇ ਬਗ਼ੈਰ ਖੇਡੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਪੂਛ ਵਿਚ ਪਿੰਨ ਲਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਹਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡੇ ਉੱਤੇ ਪੂਛ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਉਹਦੀ ਪੂਛ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਥਾਂ ਲਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਈ ਹੋਰ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਖੇਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖੇਡ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ। ¹⁹ਪੌਲਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ' ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਤੋਇਕੀਆਂ ਦੀ ਸਰਵੇਸ਼ਵਰਵਾਦ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦੇ ਉਲਟ ਸਨ। ²⁰ਤੀਤੁਸ 1:12 ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਏਪੀਮਿਨਾਈਡਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਪੀਮਿਨਾਈਡਸ ਯੂਨਾਨੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤਦਾਰ ਸੀ; ਕਈ ਯੂਨਾਨੀ ਲੇਖਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸੀ।

²¹ਪੌਲਸ ਵਾਂਗ ਹੀ ਅਰਸਤੂ ਵੀ ਕਿਲਕੀਆ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪੌਲਸ ਨੇ ਤਰਸੁਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਅਰਸਤੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ²²ਇਕ ਹੋਰ ਕਵੀ ਕਲੋਬੁਸ ਨੇ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਫ਼ਰਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ²³ਇੱਥੇ 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ *theion* ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਖ਼ੁਦਾਈ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਮਨੁੱਖਤਾ' ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰਤਵ' ਜਾਂ ਖ਼ੁਦਾਈ ਤੋਂ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ²⁴ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਪੌਲਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 19:23-28. ²⁵ਇਸੇ ਨਿਚੋੜ ਵਾਲੇ ਇਕ ਹੋਰ ਹਵਾਲੇ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਰੋਮੀਆਂ 1:20. ²⁶'ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ, 1' ਦੀ ਅਰਥਵਾਲੀ ਵਿਚ ਵੇਖੋ 'ਤੋਬਾ।' ²⁷ਕਾਰਲ ਮਨਿੰਗਰ, *ਫੁਟਐਵਰ ਥਿਕੋਮ ਆਫ਼ ਸਿਨ?* (ਨਿਉ ਯਾਰਕ: ਹਾਥਰੋਨ ਬੁਕਸ, Inc., 1973), 195-96. ²⁸ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦਿਨ ਕਿਹੜਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਮੱਤੀ 24:36)। ²⁹ਵਿਲੀਅਮ ਬਾਰਕਲੇ, *ਦ ਐਕਟਸ ਆਫ਼ ਦ ਅਪੋਸਟਲਜ਼*, ਸੋਧਿਆ ਅੰਕ (ਫ਼ਿਲਾਡੇਲਫੀਆ: ਵੈਸਟ ਮਿਸਟਰ ਪ੍ਰੈਸ, 1976), 132. ³⁰ਰੋਮੀਆਂ 1:4; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15:20; ਆਦਿ। ³¹ਦੂਜੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਇਤ 31 ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਨਿਉਕਤੀ ਦਾ ਇਹ ਬੰਦਾ ਕੌਣ ਸੀ? ਅਤੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਸਨ? (ਐਫ਼. ਐਫ਼. ਬਹੁਸ, *ਦ ਬੁਕ ਆਫ਼ ਐਕਟਸ*, ਸੋਧਿਆ ਅੰਕ [ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸਿੰਗ ਕੰ., 1988], 342)। ³²ਭਲਾ ਪੌਲਸ ਨੇ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਜੱਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਗੱਲ ਕੀਤੀ

ਕਿ ਉਹ ਅਰਿਉਪਗੁਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਏ ਜਾਣਗੇ? ਭਲਾ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਤੱਥਾ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ਼ ਸੀ? ³³ਇਸ ਭਾਗ ਵਿਚ 'ਖਰੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼' ਪਾਠ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਵੇਖੋ। ³⁴KJV ਵਿਚ 'ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ' ਹੈ; ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤਾਅਨਾ ਮਾਰਿਆ' ਹੈ। ³⁵ਵਿਅਰਸਬੇ, 474. ³⁶ਇਹ ਵਾਕ ਏਸਖਿਲੁਸ ਦੇ *Eumenides* ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦ ਐਕਟਸ ਆਫ਼ ਅਪੋਸਟਲਜ਼, ਪਾਰਟ 2 (ਐਂਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਸ: ਸਵੀਟ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1979), 77 ਵਿਚ ਰਿਚਰਡ ਓਸਟਰ ਵੱਲੋਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ³⁷'ਖੁਦਾ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ...' ਪਾਠ ਵਿਚ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 17: 18 ਤੇ ਨੋਟਸ ਵੇਖੋ। ³⁸ਆਇਤ 33 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਸੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ³⁹1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 2: 1-3 ਤੋਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ⁴⁰ਰਵਾਇਤ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਦਿਉਨਿਉਸਿਉਸ ਅਥੇਨੇ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਬਿਸ਼ਪ (ਐਲਡਰ) ਬਣਿਆ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤਾਂ ਘੱਟ ਹਨ। ਅੱਜ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗਲੀ ਦਾ ਨਾਂਅ ਉਹਦੇ ਨਾਂਅ ਤੇ ਹੈ।

⁴¹ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਲੂਕਾ ਨੇ ਮੁਢਲੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ⁴²ਦਮਰਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਹਨ, ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਅਸਾਧਾਰਣ ਔਰਤ' ਅਤੇ ਕੋਈ 'ਕੁਲੀਨ ਔਰਤ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੀ ਮਾਨਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੇ ਅਥੇਨੇ ਦੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਵਚਨ ਸੁਣਿਆ, ਪਰ ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਖੁਦਾ ਦਾ ਖ਼ੋਫ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਨਾਗੋਗ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਤੋਂ ਵਚਨ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ⁴³ਅਸੀਂ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਸੌਲੁਸ ਅਤੇ ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਅਥੇਨੇ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ⁴⁴ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਵਾਕ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ 'ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਵਿਚ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ 'ਅਖਾਇਆ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫ਼ਲ' ਵਾਂਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। 'ਨਾ ਡਰ' ਪਾਠ ਵਿਚ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 18: 8 ਤੇ ਨੋਟਸ ਵੇਖੋ। ⁴⁵'ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ, 1' ਵਿਚ 2: 47 ਤੇ ਨੋਟਸ ਵੇਖੋ। ⁴⁶ਲਿਖਤ 'ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ [ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 2] ... ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡਾਇਓਨਿਉਸਿਉਸ ਵੀ ਸੀ ... [+1] ਅਤੇ ਦਮਰਿਸ ਨਾਂਅ ਦੀ ਇਕ ਔਰਤ [+1] ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ [+ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 2 ਹੋਰ]' ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਚੋਂ ਦੁਹਰਾਉਣਾ

ਅਥੇਨੇ ਦੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਹਦੀ ਉਚ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਸੰਸਾਰਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੁਹਰਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਉਹਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15: 33 ਅਤੇ ਤੀਤੁਸ 1: 12 ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤੋਂ, ਦੋ ਨਿਚੋੜ ਨਿੱਕਲਦੇ ਹਨ: (1) ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨੂੰ ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। (2) ਇਹਦੀਆਂ ਐਨੀਆਂ ਘੱਟ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਪਾਠ ਜਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਹੋਰ ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ ਕਿ 'ਤੂੰ ਵਚਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ' (2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4: 2)। ਇੰਜੀਲ ਅੱਜ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ (ਰੋਮੀਆਂ 1: 16)।

ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ

ਅਥੇਨੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਪੌਲਸ 'ਖਿਝ' ਗਿਆ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਉਹਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਕੂਚ 20:4, 5; ਯਸਾਯਾਹ 44:9-20; ਯਰਮਿਯਾਹ 10:3-5 ਵਰਗੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਨਵਾਂ ਨੇਮ ਵੀ ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਾ ਹੈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 10:4; ਆਦਿ)। ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਲੋਕ ਵੀ ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਨਾਲੋਂ ਫ਼ਰਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ, 'ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਥੋੜ੍ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹਦੀ ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਹੈ।' ਪਰ, ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ, ਜਾਗਰੂਕ ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮੂਰਤੀ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਕਿ ਅਗਿਆਨੀ ਬੁੱਤਪ੍ਰਸਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਮੂਰਤੀ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਪੂਜਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਵੀ, ਕੋਈ ਜਾਗਰੂਕ ਬੰਦਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਰਤੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਿਸੂ (ਜਾਂ ਮਰੀਅਮ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਤ) ਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਅਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਪੂਜਣਗੇ। 'ਹੇ ਬੱਚਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖੋ' (1 ਯੂਹੰਨਾ 5:21)।

© 2009 Truth for Today